

Statsministeren

SVAR PÅ INTERPELLASJON

TIRSDAG 21.5.1996

Stortingets president

fra representanten Erik Solheim

"Store deler av Asia opplever en økonomisk og forbruksmessig vekst som savner sidestykke i jordas historie. Dette bidrar til bedre levestandard, færre analfabeter og økt levealder, men stiller samtidig verdenssamfunnet overfor en enorm økologisk og forsyningsmessig utfordring. Worldwatch-instituttet peker på at kornproduksjonen pr. innbygger synker for første gang på 40 år, samtidig som kornlagrene reduseres. Knappe vannressurser kan bli "det 21. århundrets olje". Klimaproblemene vil øke med økt vekst.

Hvilke grunnleggende endringer i nasjonal og internasjonal politikk, f.eks. i landbruks-, energi- og utenrikspolitikken, ser statsministeren som nødvendig for å møte utfordringene verdenssamfunnet står overfor som følge av Asias økonomiske "eksplosjon?"

President,

Det er i hovedsak tre forhold som avgjør hvor stort forbruk av naturressurser og hvor stor miljøbelastning en befolkning står for. For det første: befolkningens mengde. For det andre: forbruket av naturressurser pr. innbygger, og for det tredje: det teknologiske nivå samfunnet bygger på.

Slik sett utgjør Norge en relativt liten miljøbelastning globalt. Vi er 4 millioner mennesker i en verden av 6 milliarder. Store deler av økonomien vår er basert på fornybare ressurser, som vannkraft, fisk og skog. Vår industri ligger på et høyt teknologisk nivå og vi har løst mange viktige forurensningsproblemer.

Likevel belaster vi miljøet langt mer enn en tilsvarende befolkning i et fattig land. Men Norges miljøbelastning var større for 10 og 20 år siden da industrien var mer forurensende, og da tungolje ble brukt til fyring i byene, og da kloakken gikk urensset i sjøen. Slik sett var vi og er vi en del av en vest-europeisk utvikling, teknologisk og politisk.

Miljø kom på dagsordenen for alvor mot slutten av 1960-tallet. Miljøbevegelsen vokste fram som en demokratisk prosess i Europa og Nord-Amerika idet folk krevde noe mer enn å få dekket grunnleggende behov. Vi ønsket også rent vann, ren luft og mindre forurensning.

I Øst-Europa, der den demokratiske prosessen var undertrykt, fikk folk ikke informasjon om forurensningenes farer og omfang. Øst-Europa deltok da heller ikke på FNs miljøkonferanse i Stockholm i 1972. Og de utviklingslandene som deltok, tok sterkt til ordet for at miljøhensyn var noe industrilandene fikk ta, mens utviklingslandene hadde nok med fattigdommen og sine egne utviklingsproblemer. "Fattigdommen er den største forurensner", sa Indira Gandhi i Stockholm.

I Verdenskommisjonen for miljø og utvikling ble den største utfordringen å bygge bro mellom industrilandene og utviklingslandene. Den enigheten vi kom fram til om "bærekraftig utvikling", som et mål for utviklingen, la til grunn at industrilandene bar et hovedansvar for å redusere sin miljøbelastning. De hadde nådd sin utvikling uten å ta nok hensyn til miljøet. Industrilandene kunne ikke vente av utviklingslandene at de ville utsette eller forsinke sin utvikling av hensyn til et miljø de i liten grad hadde vært med å forringe.

Samtidig ble det enighet om at politisk utvikling og demokrati er en viktig forutsetning for en miljøvennlig økonomisk utvikling. Befolkningen må ha rett til fri og åpen tilgang på informasjon. Den må ha rett til å engasjere seg politisk og delta i utformingen av sin egen framtid.

For å sette folk reelt i stand til å påvirke beslutninger og ta politisk ansvar, måtte regjeringene bidra til lik og almen adgang til utdanning. Helsevesenet måtte bygges ut. De grunnleggende behov for mat, vann, renovasjon og bolig måtte ivaretas.

Befolkningsveksten var i store deler av den tredje verden høyere enn den økonomiske veksten. Derfor måtte befolkningsveksten komme under kontroll. Det internasjonale samfunn måtte bidra til å skape et internasjonalt økonomisk system som ga de fattige land rimelige muligheter for en økonomisk og sosial utvikling, og til å utvikle en helsepolitikk, utdanningspolitikk og en i videste forstand ansvarlig befolkningspolitikk.

Det er gjennom bedre utdanning til flere at land kan mestre de teknologiske sprangene. Slik er det i vår del av verden. Slik er det andre steder.

Vi har bak oss en rekke store internasjonale konferanser. Rio-konferansen, Cairo-konferansen om befolkning, København-toppmøtet om sosial utvikling,

Kvinnekonferansen i Beijing. Felles for dem alle var kravet om ansvarlig befolkningspolitikk, helsepolitikk, utdanningspolitikk. Dette er selve grunnmuren for utvikling. Dette er vilkår for at folk selv, skal ta styringen over sin egen framtid, mestre utviklingen og treffe informerte valg.

Hvis vi fikk gjennomført alt det som ble besluttet på disse konferansene, da ville vi være i ferd med å gi svaret på Solheims helt sentrale spørsmål. Dessverre er det slik at Agenda 21 - som ble vedtatt i Rio - langt fra er gjennomført, og selv Agenda 21 er langt fra ambisiøst nok for å gi svar på framtidens utfordringer.

Det konferansene har gitt oss er en langt større felles internasjonal forståelse om hva som må gjøres. Ikke minst er det blitt understreket hvor viktig utviklingen av de menneskelige ressurser er. Det er utdanning og primærhelsetjeneste, og ikke i første rekke naturressursene selv, som har skapt den norske samfunnsutviklingen. Slik har det vært i vårt land. Og slik vil det måtte bli i Asia.

Den sterke økonomiske veksten i Asia har bidratt til en markert materiell og sosial framgang for store deler av befolkningen. Kostholdet er forbedret og forbruksnivået blir kraftig hevet. Helsetilstanden er i sterk bedring. Den gjennomsnittlige forventede levealderen øker - mest for kvinner. Utdanningsnivået forbedres - også mest for kvinner. Familiene får i stadig økende grad innlagt vann og strøm. Dette må vi hilse velkommen. Det skaper nye forsynings- og pressproblemer, ja, men la oss da bidra som best vi kan til at Asia kan løse sine klare, legitime behov på den mest mulig miljøvennlige måten.

Mange av de asiatiske land som nå opplever høy økonomisk vekst og bedre levekår, har også lyktes godt i å redusere befolkningsveksten - til tross for lengre levealder.

Slik sett er den økonomiske framgangen i Asia ikke bare svært viktig, men også noe av det mest løfterike som skjer globalt i dag. Den står i skarp kontrast til utviklingen i Afrika der produksjonsveksten ikke har holdt følge med befolkningsveksten de siste femten årene.

Asias - som alle andres - utfordring er å sikre at den økonomisk veksten blir bærekraftig. Heldigvis er det en tendens til at økt velstand også fører til økt miljøbevissthet. Bedre nasjonal økonomi gir også større muligheter for miljøinnsats.

Økologisk viten og erfaring er bedre i dag enn for 50 år siden. Det er derfor grunn til å tro at de asiatiske landene kan unngå å gjøre de samme feilene som vi gjorde. Det gir håp om at de

vil kunne håndtere de miljøproblemene veksten fører med seg, bedre enn vi gjorde på samme utviklingsnivå.

Vi på vår side vil bidra med erfaringer og kunnskap. Norge er i denne sammenheng et lite land, men vi er ikke uten betydning. På viktige områder ligger vi fremst i verden, som innen vannkraft, energiproduksjon, bærekraftige produksjonsmetoder, transportløsninger og vannrensing. Kinesiske myndigheter har gitt uttrykk for spesiell interesse for norsk ekspertise innen miljøvern og miljøteknologi. En rekke norske bedrifter som kan bidra med dette er allerede etablert i Asia og Kina.

Vårt inntrykk er at Asia ønsker å trekke til seg det beste og dra lærdom av det beste av hva industrilandene har utviklet når det gjelder industri, energi og jordbruk.

Riktig innrettet bistandssatsning overfor Asia er viktig. Regjeringen tar sikte på å videreutvikle det samarbeidet på miljøsidan som ble innledet i 1995 med blant andre India, Kina, Indonesia og Vietnam. Miljøteknologi i bred forstand er et av satsingsområdene under Regjeringens Asiaplan. Hensikten er å overføre kompetanse og teknologi innen forvaltning av naturressurser og begrensnig av forurensning. NORAD og SND samarbeider med bedrifter om å finansiere forstudier knyttet til miljøprosjekter.

Også norske forskningsmiljøer arbeider aktivt overfor sine samarbeidspartnere i Kina for å utvikle en felles forståelse av klimaproblemet og finne fram til måter å gjennomføre felles klimatiltak.

Asias energibruk utgjør nå 25 prosent av verdens totale energibruk. Kina alene er allerede i dag verdens nest største energiforbruker etter USA - og forbruket øker sterkt. Dersom Kina velger en energipolitikk basert på egen kullkraft, vil våre klimatiltak komme sørgelig til kort. Enhver internasjonalt realistisk klimapolitikk må inkludere samarbeid om politikk og teknologi med de asiatiske landene.

Men dette vil ikke skje uten at de asiatiske landene selv beslutter det, og ønsker å være med i nye forpliktende avtaler.

Samtidig vil Norge fortsette arbeidet for en omlegging av energipolitikken også i OECD-området. En mer miljøvennlig energiskattlegging vil være helt avgjørende for å få dette til. Gjennom avgiftssystemet, stimulerer i realiteten mange land bruken av den mest forurensende energibæreren, nemlig kull.

Ikke bare forbruket, men også produksjonskapasiteten vil øke i Asia. Inntil i dag er det hovedsakelig i OECD-landene at teknologiutviklingen har funnet sted. Nå kommer Asias milliarder etter og kan etterhvert gi vesentlige bidrag til den vitenskapelige og teknologiske utviklingen. Globalt sett kan dette bli en betydelig økning av verdens kunnskapsressurser.

Da er det også håp om at Asia vil treffe nødvendige beslutninger i tide.

Vi kan knapt forestille oss omfanget av de investeringer som trengs. Med økende utdannings- og inntektsnivå, og med økende informasjonsfrihet mellom og i landene, vil nok Asia befolkning selv kreve at disse problemer blir løst.

Befolkningskonsentrasjonene langs Stillehavskysten vil stille enorme krav til infrastrukturen i byene. Det er tale om dusinvis av byer med titalls millioner mennesker. Mennesker som har behov for offentlige tjenester som vann og avløp, kloakkrensning og transportløsninger. Investeringer som hindrer forslumming, forsøpling og helsefarer.

President,

Interpellanten peker på de senere års reduksjonen i verdens kornlagre. Internasjonalt er det kommet fire betydelige innspill til diskusjonen om verdens matvaresikkerhet. World Watch Institutes vurderinger, som representanten Solheim viser til, er ett av dem.

FAO, som er FNs organisasjon for ernæring og landbruk, anslår at matproduksjonen vil øke mer enn befolkningsveksten fram til år 2010. CGIAR som er et organ for internasjonal landbruksforskning, er enda mer optimistiske. Et annet institutt under CGIAR (IFPRI), er på sin side bekymret for fattige lands evne til å prioritere matvaresikkerhet for de mest utsatte deler av befolkningen - særlig med den store befolkningmengden verden vil ha etter år 2010.

Nedgangen i verdens kornlagre de siste ti årene skyldes i følge FAO primært en bevisst politikk fra flere større eksportørers side om å redusere overproduksjon og overskuddslagrene av korn. Både i EU og i USA er det jordbruksarealer som ligger brakk og som raskt kan tas i bruk. I de befolkningsrike landene i Asia vil matproduksjonen avhenge av en fornuftig og økologisk forsvarlig bruk av vann, gjødsel og plantevernmidler, av landreformer og landbrukspolitikken.

For Norges vedkommende, er den samlede landbruksproduksjonen i dag større enn noen gang tidligere i historien. Vi er stort sett selvforsynte, og vel så det, med alle hovedgrupper av matvarer det er naturlig å produsere her i landet. Det er mer dyrka jord i hevd enn noen gang tidligere.

President,

Vi har i etterkrigstiden vennet oss til å leve i en økonomisk "OECD-verden", med USA og EU som dominerende aktører. Den sterke økonomiske veksten i Asia vil endre dette verdensbildet og bringe en sterkere asiatiske dimensjon inn i global økonomi og politikk. Med kontinentets økonomiske framgang, øker også asiatiske selvbevissthet, stolthet og tro på egne løsninger.

De økte kontaktflatene mellom Asia og industrilandene gjør det lettere å unngå konflikter og gir et bedre grunnlag også for å utvikle et samarbeid om miljø- og ressursproblemer.

På kort sikt vil sannsynligvis Asias raske økonomiske vekst gi ulike press- og knapphetsproblemer. På lang sikt kan imidlertid den økonomiske utviklingen i Asia bidra til å løse flere av verdens problemer enn den skaper. Dette betinger imidlertid et bredt engasjement fra de lands side som har den teknologi som trengs i Asia. Det forutsetter en utvikling mot mer demokrati og åpenhet i landene i Asia. Og det krever sterkere internasjonale miljøavtaler som inkluderer de asiatiske land.

I vår kontakt med landene i Asia fremhever vi alltid menneskerettighetenes og de faglige rettigheters betydning. Informasjonsfriheten og den teknologiske utvikling vil bidra til at Asias utvikling mot demokrati neppe vil være mulig å stanse. Jeg tror det også vil være det viktigste bidraget til en bærekraftig utvikling.

Rio-konferansen vedtok Agenda 21. Dette dokumentet gjenspeiler hva det var mulig å oppnå internasjonal enighet om i 1992. Svært mye gjenstår før Agenda 21 er blitt virkelighet. Dette beklager vi. Men det vil koste å gjennomføre denne planen, og det vil være lettere å gjennomføre den i de landene som opplever økonomisk framgang. Slik sett kan vi ha håp om at Asia vil greie de utviklinger regionen vil møte på terskelen til neste århundre.